

## Riksdagens arbetsformer

*På två år har antalet plenitimmer i riksdagen ökat med 50 procent, påpekar riksdagsman Anders Björck. Det är orimligt med alla långa plena, med interpellationssvar avgivna kl 3 på morgonen, med år från år återkommande motioner och med debatter i rena småärenden. Orsaken är, skriver han, det allt för stora antalet medlemmar. Han kommer också med förslag om hur riksdagen skall reformera sig själv och återfå något av den makt som den nu automatiskt överlåter på regeringen.*

Också årets vårsession i riksdagen fick förlängas in i juni. Lika illa var det 1971. Att förlängning inte skedde 1972 berodde på att FN:s miljökonferens hade bokats in i riksdagshuset omedelbart efter riksdagens normala slut. Trots att vissa åtgärder vidtagits för att bromsa utvecklingen mot allt längre plena har detta inte hjälpt. Arbetsförhållandena i det nya riksdagshuset vid Sergels Torg har bara undan för undan blivit allt besvärligare.

Alla hade hoppats att den nya enkammarriksdagen skulle medföra en rationellare beslutsprocess. I praktiken har det inte blivit så. Utvecklingen jämfört med den tidigare tvåkammarriksdagen är starkt oroande. Några siffror belyser läget (jämförelsen är gjord med andra kammaren 1970):

Plenitimmer 1970: 430 tim (vår- och höstsession)

Plenitimmer 1972: 644 tim (vår- och höstsession)

Ökningen var alltså inte mindre än närmare 50 procent. I praktiken har detta inneburit att riksdagen dels tvingats sammanträda på dagar som tidigare varit riksdagsfria och dels utnyttjat kvällsplenum i långt större utsträckning än tidigare.

En och annan kanske inte tycker att detta spelar så stor roll, det är rätt att riksdagsmännen får göra skäl för sig, hör man då och då. Men så enkelt är det dessvärre inte. I själva verket har denna utveckling fört med sig problem, inte bara för riksdagsmännen utan för hela vårt demokratiska system. Det har bl a blivit ytterligt svårt att sköta kontakten med väl-

jarna, folkrörelser, civil sysselsättning, lokala partiorganisationer m m, allt detta som är förutsättningen för att riksdagsledamöterna verkligen skall kunna både ta emot och föra ut intryck. Hur skall det kunna gå till när riksdagen sammanträder tisdag—fredag, mot slutet av sessionerna också på måndag och lördag? Kvälls-, eller snarare nattplena, är förvisso ett nödvändigt instrument när det gäller att strypa talträngdheten, men blir besluten klokare, frågorna mer allsidigt belysta och debatten bättre refererad för väljarna om besluten fattas efter midnatt?

Knappast! Riksdagskorridorerna efter midnatt bjuder på bilden av kringvankande riksdagsmän, med trötta anleten och en fullt begriplig önskan att plenum äntligen ska ta slut. Det kan knappast vara rimligt att ha interpellationsdebatter mellan kl tre och fyra på morgonen, vilket hänt.

#### Orsakerna

Utvecklingen i enkammaren beror inte på att riksdagsmännen blivit talträngdare. Medan genomsnittslängden på ett anförande var 4 min och 58 sekunder 1970 så var det 5 minuter blankt 1972. Där ligger alltså inte problemet. Om man däremot tittar på antalet anföranden klarläggs orsaken: I andra kammaren 1970 hölls 4 451 anföranden. I enkammaren 1972 6 368, detta exklusive repliker. Dessa var 924 1970 mot 1 637 1972.

Orsaken till riksdagsarbetets kvantitativa explosion är sålunda helt enkelt antalet kammarledamöter. De här anförda

siffrorna ger klart bevis för att det inträffat som så många varnade för i samband med kammarreformen. Riksdagsmännen i den nya kammaren håller nämligen inte fler anföranden, dessa håller sig omkring 18 à 19 per år och ledamot i båda fallen, även om de korta replikerna numera är flera. Anförandena är som tidigare visats inte heller längre än förut.

Alla är oroade över utvecklingen av riksdagsarbetet, men med undantag av Moderata Samlingspartiet är ingen beredd att dra den enda rimliga konsekvensen: en kraftig sänkning av ledamotsantalet, förslagsvis till 250 ledamöter. Istället får vi nästa år en förvärrad situation, då ett suppleantsystem införs för bl a statsråden och talmannen. Det innebär ytterligare omkring 15 ledamöter. Samtidigt kvarstår det traditionella riksdagsproblemet: för sent avlämnade propositioner som gör att arbetsbelastningen blir oerhört hård i sessionens slutskede. Men det innebär också att oppositionen har begränsade möjligheter att analysera och opponera mot regeringsförslagen.

I dagens läge så tycks det vara omöjligt att få igenom en sänkning av ledamotstallet. Kanske förnuftet vaknar en gång, men det är säkert långt dit.

Återstår då andra metoder om man vill återställa ordningen. Den svenska riksdagen är oerhört generös mot sina ledamöter när det gäller deras rätt att tala, motionera och interpellera. De flesta andra länder har en rad begränsningar härvidlag, i form av tidsbegränsningar, krav på ett visst antal ledamöter för att väcka för-

slag eller interpellation etc. Sådant är emellertid främmande för den svenska riksdagen och det skulle säkert också anses som ett omotiverat intrång i den enskilde ledamotens rättigheter om dylika förslag på allvar fördes fram.

Något större värde skulle knappast tidsbegränsningar ha, det är inte anförandenas längd utan deras antal som är problemet. Begränsningar i interpellations- och frågeinstitutens skulle inte heller ge särskilt stor vinst. Möjligen skulle man kunna tänka sig att det tillfrågade statsrådet liksom i andra länder ges rätten att lämna skriftligt svar, men inte heller detta är en tilltalande lösning.

#### Den verkliga reformen

Den stora vinsten skulle ligga i en reform av motionsinstitutet. Motionernas antal var 1970 1 605 och hade 1972 ökat till 1 917. Det allvarliga ligger kanske inte i ökningen, utan i det förhållandet att samma riksdagsmotioner återkommer år från år. De är vad som i riksdagen kallas för "gamla bekanta". Hur många de är är svårt att exakt ange, men en bit över hälften är en försiktig gissning. Ständigt upprepas samma historia: först samma motion, sedan samma utskottsutlåtande, därefter samma debatt i kammaren och så till sist samma beslut. Allt detta med stor tidsutdräkt och ringa nytta. Förvisso kommer det ibland till nya element i motionerna, någonting kan ha inträffat sedan året före, och ibland "faller frågan framåt", men detta är undantag. Förklaringen är

naturligtvis enkel: det är samma personer som utgör majoritet respektive minoritet under hela valperioden.

Rimligtvis borde riksdagen i framtiden lägga om sitt arbete så att man arbetade med treårsbudgetar, alltså motsvarande mandatperioden. Härigenom skulle en enorm tidsvinst vinnas. Om motionsrätten anknyts till treårsperioderna skulle vi slippa de upprepningar som nu ständigt äger rum. Tiden skulle mera kunna ägnas åt att utförligt diskutera övergripande problem, långsiktiga planeringsfrågor m.m. Riksdagsutskotten skulle ha tid att göra egna utredningar och noggrannare än som nu är fallet penetrera ärendena och slippa lita på den information som utgår från kanslihuset. Det säger sig självt att utskottens — och ledamöternas — möjligheter att göra djupdykningar i regeringens propositioner är begränsade under nuvarande pressande arbetsförhållanden.

Det är ett notabelt faktum att riksdagen egentligen inte har någon egen fackexpertis. De uppgifter som lämnas från ämbetsverk och departement är svåra att ifrågasätta så länge som egna utredningsresurser saknas. Riksdagens Upplysningstjänst — i och för sig en bra institution till ledamöternas tjänst — har mera till uppgift att ta fram och sammanställa material än att göra egna utredningar.

Riksdagsledamöterna skall inte hindras från att driva en fråga gång på gång, men det borde räcka en gång per valperiod. Om riksdagen i framtiden tar treårsbudgetar, innebär inte detta att riksdagen kopplas bort från budgetarbetet under he-

la perioden. Liksom nu måste kompletteringspropositioner tas och budgeten genomgå årliga justeringar.

Ytterligare kan man fråga sig om det verkligen är rimligt att det på riksdagens bord hamnar "småärenden" av det slag som nu sker. Under vårriksdagen förekom — för att bara ta ett enda exempel — en lång debatt om ett anslag på 3 000 kr! Förmodligen kostade själva behandlingen av detta ärende mångdubbelt mera genom att riksdagen fick hålla på en stund längre på kvällen med allt vad detta innebär i form av kostnader för elektricitet, vaktmästar- och stenografarvoden samt tryckkostnader för att låta debatten inflyta i riksdagsprotokollet! Detta är dessvärre inget isolerat exempel. Helt följdriktigt skedde ingen som helst debatt när häromsistens det största anslag som riksdagen någonsin tagit upp var uppe till behandling — folkpensionsanslaget på åtskilliga miljarder. Då bara föll talmannens klubba.

#### Utvecklingen

Genom det långvariga socialdemokratiska regeringsinnehavet har de borgerliga partierna — icke utan grund — blivit rädda för att avstå något av riksdagens makt till regeringen. Om det inte hade förhållit sig så, hade säkerligen en bättre kompetensfördelning existerat. Många av de ärenden som nu hamnar på riksdagens bord borde vara en fråga för Kungl Maj:t eller vederbörande ämbetsverk att avgöra och inte en sak för riksdagens 350 ledamöter. Mindre anslag, inrättandet av lägre tjänster etc bör rimligen inte avgöras vid riks-

dagsplena. Genom att hålla kvar mindre och politiskt betydelselösa maktbefogenheter har riksdagen mindre och mindre tid att ägna sig åt de verkligt stora frågorna. Därför är inte heller riksdagen det makts centrum som den borde vara.

Om den nuvarande utvecklingen av plenitidens längd fortsätter, innebär det en utveckling mot heltidsverksamma yrkespolitiker. Är detta verkligen en önskvärd utveckling? Den frågan måste vi ta ställning till inom de närmaste åren. Grundlagberedningen tycks antingen inte ha grubblat på frågan, eller också svarat ja. Beredningens förslag innebär inte någon nämnvärd förbättring av de förhållanden som behandlats här. Tvärtom, man kan genom införandet av suppleanter för statsråden och talmannen räkna med en ytterligare försämring av arbetsförhållandena. Eftersom grundlagberedningen missat dessa väsentliga synpunkter torde det bli svårt att i framtiden göra partiella reformer. En översyn av riksdagens arbetsformer är något som borde ha skett i samband med den totala grundlagrevision som vi nu står inför. Också här skall i rättvisans namn sägas att Moderata Samlingspartiet har varit konsekvent i sitt ställningstagande för ett sänkt ledamotstal.

Riksdagens arbetstid ökar år från år med samma regelbundenhet som kommunalskatterna undan för undan har höjts. Skillnaden är kanske den att ingen tycker särskilt synd om riksdagsmännen medan alla grämer sig över de höjda skatterna. Men riksdagens arbetsformer är ingalunda en sak bara för riksdagsledamöterna

utan ett viktigt demokratiskt problem. Vad kostar det att ha riksdagsmän som inte hinner ha kontakt med väljare, yrkeslivet, fackliga organisationer etc? Vad innebär det för demokratin att riksdagsmännen mer och mer isolerats vid Sergels Torg? Vad kostar det samhället att fatta dåligt underbyggda beslut eller diskutera viktiga frågor fram på morgontimmarna.

Det behöver inte vara som det är nu.

Det går att genomföra reformer som snabbt skulle förbättra situationen. Men riksdagen är konservativ i sina arbetsformer. Undan för undan blir det allt besvärligare. Att grundlagberedningen inte löst frågan om riksdagens arbetsformer på ett tillfredsställande sätt är beklagligt. Nu får man räkna med att det kommer att dröja länge innan någon avgörande förbättring sker.